Valiokunnan lausunto LaVL 18/2026 vp─ HE 121/2026 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 121/2026 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Heidi Aliranta, sisäministeriö
- poliisiylitarkastaja Markus Terenius, sisäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Joni Korpinen, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Niklas Vainio, oikeusministeriö
- hovioikeudenneuvos Sanna Mikkola, Helsingin hovioikeus
- käräjätuomari Essi Konttinen-Di Nardo, Helsingin käräjäoikeus
- valtionsyyttäjä Mikko Männikkö, Syyttäjälaitos
- rikostarkastaja Heidi Björk, keskusrikospoliisi
- päälakimies Jan Sjöblom, suojelupoliisi
- asianajaja Pekka Ylikoski, Suomen Asianajajat
- professori Sakari Melander
- professori Matti Tolvanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- Tuomioistuinvirasto
- Rikosseuraamuslaitos
- Poliisihallitus
- tiedusteluvalvontavaltuutetun toimisto

Hyväksytty
3.1

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 b luku, jossa säädetään rikostiedustelukeinoista ja niiden käytöstä uhkaperusteisessa rikostiedustelussa. Myös poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 5 lukuun ehdotetaan muutoksia, jotka osaltaan vahvistaisivat poliisin rikostorjuntaa. Lisäksi poliisilakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka mahdollistaisivat niin sanottujen automaattisten keräinten käytön avoimiin lähteisiin kohdistuvan tiedon haussa ja tallentamisessa.

Ehdotetun sääntelyn merkityksellisin uudistus on poliisilakiin ehdotettava uusi 5 b luku, jossa sallitaan poliisin tiedonhankinta ja tietojen käsittely vakavan rikollisuuden uhkista niiden torjumiseksi jo ennen kuin ketään voidaan perustellusti epäillä yksilöidystä rikoksesta tai olettaa syyllistyvän sellaiseen. Ehdotettu uhkaperusteinen rikostiedustelu merkitsee perustavanlaatuista muutosta rikostorjuntasääntelyyn sen irtautuessa yksilöidyistä ja konkreettisista rikosepäilyistä salaisen tiedonhankinnan perusteena.

Esityksen perustelujen (HE, s. 55) mukaan turvallisuusympäristön muuttuessa rikollisuuden muodostamat uhkat ovat muuttuneet entistä vakavimmiksi, monimuotoisemmiksi ja nopeammin kehittyviksi, minkä vuoksi ne tulisi pystyä torjumaan ennalta. Poliisin tiedon tarve onkin siirtynyt yhä enemmän konkreettisesta rikosepäilystä ja jo yksilöitävissä olevasta epäillystä rikoksentekijästä kohti uhkaa koskevan tiedon hankintaa ja tuon tiedon analysointia sekä hyödyntämistä. Ehdotetuilla säännöksillä pyritään esityksen mukaan mahdollistamaan tiedonhankinnan aloittaminen nykyistä varhaisemmassa vaiheessa ja siten parantamaan poliisin sekä muiden viranomaisten mahdollisuuksia ennalta puuttua uhkaavaan toimintaan ennen sen konkretisoitumista rikollisiksi teoiksi. Olemassa olevista tai nousevista uhkista saadut signaalit voivat tyypillisesti olla heikkoja tai hajanaisia ja uhkaperusteisen rikostiedustelun keinoin niitä voitaisiin esityksen mukaan pyrkiä mahdollisuuksien mukaan vahvistamaan tai osoittamaan vääriksi.

Esityksessä esitetään arvioita uhkaperusteisen rikostiedustelun vaikutuksista viranomaisten toimintaan. Lakivaliokunnan toimialan toimijoiden kannalta tältä osin merkityksellistä on muun muassa se, millainen vaikutus uhkaperusteisella rikostiedustelulla on rikosprosessiketjun myöhempiin vaiheisiin eli esimerkiksi syyttäjien ja tuomioistuimien käsiteltäväksi tulevien asioiden määrään.

Esityksen mukaan (HE, s. 61) uhkaperusteinen rikostiedustelu saattaisi lisätä poliisilain 5 luvun mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä joillakin kymmenillä tapauksilla vuositasolla. Kyse olisi erityisesti tilanteista, joissa uhkaperusteinen rikostiedustelu paljastaisi konkreettisia rikoksia, joiden estämiseksi voitaisiin käyttää poliisilain 5 luvun mukaisia tiedonhankintakeinoja. Erityisesti kohdistettaessa rikostiedustelukeinoja järjestäytyneen rikollisuuden rakenteisiin on todennäköistä, että tiedonhankinnalla saadaan tietoa, jonka perusteella on syytä epäillä jonkin rikoksen tapahtuneen. Järjestäytyneen rikollisuuden ominaispiirteet huomioon ottaen osa näistä rikoksista on todennäköisesti sellaisia, etteivät ne olisi

muutoin tulleet poliisin tietoon. Tämä luonnollisesti lisää tutkittavien rikosten määrää. Esityksen mukaan vuositasolla vaikutus lienee joitakin kymmeniä rikoksia.

Toisaalta esityksen mukaan (HE, s. 61) uhkaperusteinen rikostiedustelu ja paremman tiedon luomat paremmat mahdollisuudet rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseen ja viime kädessä yksittäisten rikosten estämiseen vähentävät esitutkintaan tulevien rikosasioiden määrää verrattuna tilanteeseen, jossa uhkaperusteista rikostiedustelua ei voida tehdä. Esityksessä kuitenkin tuodaan esiin, että uhkaperusteisen rikostiedustelun keskittyessä rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseen ennakolta, ehdotetun sääntelyn rikostorjunnallisten vaikutusten ennakollinen arviointi sekä vaikutusten jälkikäteinen mittaaminen on haastavaa (HE, s. 63). Lakivaliokunta toteaa, että jälkimmäisellä tavalla toteutuessaan uhkaperusteinen rikostiedustelu saattaa vähentää rikosprosessiketjun seuraavissa vaiheissa olevaa kuormitusta, mikä olisi sinällään myönteistä. Tähän kuitenkin liittyy epävarmuuksia. Sinällään on kuitenkin selvää, että tästä riippumatta viranomaisilla on tarpeen olla riittävät, mutta kuitenkin oikeasuhtaiset toimivaltuudet uhkien torjuntaan. Uhkien ja rikosten estäminen on luonnollisesti merkityksellistä myös rikosten uhrien kannalta.

Lakivaliokunta kiinnittää huomioita siihen, että rikoksen selvittämis- ja estämisvaiheisiin verrattuna rikostiedustelusääntely tarkoittaa käytännössä ajallisesti vielä aikaisempaan vaiheeseen kohdistuvaa toimivaltuussääntelyä perustuen muodostuvaan tai muodostuneeseen uhkaan eikä niinkään välttämättä konkreettisempaan tilanteeseen, mihin puolestaan perinteinen, voimassa olevan sääntelyn mukainen toimivaltuussääntely pohjautuu. Uhka-ajatteluun perustuva rikostiedustelusääntely näin ollen pohjautuu pääosin vastaavanlaiseen lähtötilanteeseen kuin siviilitiedustelu poliisilain 5 a luvun mukaisesti. Esityksessä ehdotettu uusi 5 b luku sääntelyteknisesti myös vastaa 5 a luvussa säädettyä siviilitiedustelua.

Edellä mainituilla ajalliseen soveltamisalaan ja toimivaltuussääntelyn perimmäiseen luonteeseen liittyvillä lähtökohdilla on merkitystä ehdotetun sääntelyn arvioinnin kannalta erityisesti tarkastellen sääntelyssä merkittävänä oikeussuojakeinona toimivaa tuomioistuinkontrollia. Esityksen perusteluissa (HE, s. 92) ilmi tuoduin tavoin mitä väljempiä rikostiedustelukeinon käytön sisällölliseen, henkilölliseen ja ajoitukselliseen kohdentamiseen vaikuttavat säännökset ovat, sitä suurempi merkitys on rikostiedustelukeinojen käytön edellytysten täyttymistä koskevalla arvioinnilla. Merkitys korostuu keinojen käytön lupavaatimusten perusteluissa, jotta tuomioistuimella on tosiallinen mahdollisuus arvioida keinon käytön perusteltavuutta.

Lakivaliokunta kiinnittää yleisellä tasolla huomiota siihen, että rikostorjuntasääntelyn irtautuessa esityksessä tarkoitetuin tavoin yksilöidyistä ja konkreettisista rikosepäilyistä salaisen tiedonhankinnan perusteena on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että sääntely olisi mahdollisimman täsmällistä ja tarkkarajaista. Lakivaliokunta korostaa valvonnan ja perusoikeuksien suojaamisen merkitystä. Esityksen tavoite ja esityksessä kuvattu turvallisuusympäristön muutos ovat sinällään tärkeitä näkökohtia. Toimivaltuuksien ja perusoikeuksien välillä on tärkeää löytää tasapaino.

Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon PeVL 66/2026 vp. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta nostaa esiin huomioita, joista monet ovat nousseet esiin myös lakivaliokunnan kuulemisessa. Lakivaliokunta ei näin ollen kaikilta osin toista

perustuslakivaliokunnan lausunnossa esiin nostettuja seikkoja vaan viittaa tältä osin perustuslakivaliokunnan lausuntoon.

Edellä selostettujen yleisten huomioiden lisäksi lakivaliokunta kiinnittää jäljempänä huomioita eräisiin seikkoihin, joilla on merkitystä muun muassa lakivaliokunnan toimialan toimijoiden kannalta.

Täsmällisyys ja tarkkarajaisuus

Rikostiedustelun kohteet ehdotetaan määriteltäväksi 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 3 §:ssä. Ehdotetun säännöksen 1 momentin mukaan rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus. Säännöksen 2 momentin mukaan rikostiedustelun kohteena on lisäksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus, joka 1) muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhkan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille; 2) uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä; 3) muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhkan ympäristölle; 4) uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja; tai 5) uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että rikostiedustelun kohteet on määritelty varsin yleisluontoisesti, mikä on omiaan heikentämään ehdotetun sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Säännösten väljyys voi heikentää sekä tuomioistuimen lupaharkinnan että tiedustelun valvonnan tehokkuutta. Tältä osin lakivaliokunnan kuulemisessa on kiinnitetty huomioita erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden käsitteisiin.

Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 66/2026 vp, s. 3—4) kiinnittänyt huomiota siihen, että toimivaltuuksien käytön kohteiden määrittämisessä merkityksellistä olisi erityisesti ehdotetun 5 b luvun 3 §:n käsite ”yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus”. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että perusteluiden mukaan (s. 120—127) tarkoitus on irrottautua muussa lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa olevasta, ehdotettuun sanamuotoon ”järjestäytynyt rikollisuus” soveltuvasta määritelmästä. Ehdotetun lain sanamuodon perusteella jää epäselväksi, kehen rikostiedustelukeino voidaan 5 b luvun 5 §:n nojalla kohdistaa. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota, että ehdotetun ”järjestäytynyt rikollisuus” -käsitteen sisältö vaikuttaa jäävän ongelmallisella tavalla määrittyväksi yksinomaan perustelujen kautta. Perustuslakivaliokunta toteaa jo perustuslain 2 §:n 3 momentistakin johtuvan, ettei pelkästään hallituksen esityksen perusteluilla voida esimerkiksi määritellä ja laajentaa sääntelyn soveltamisalaa (ks. esim. PeVL 65/2024 vp, kappale 11. Ks. myös PeVL 63/2026 vp, kappale 8).

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan hallintovaliokunnan on rajattava ja täsmennettävä säännösehdotusta siten, että käsitteen ”järjestäytynyt rikollisuus” merkitys ilmenee selvästi säädöstasolla. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Myös lakivaliokunta korostaa järjestäytynyttä rikollisuutta koskevan säännöksen täsmentämistarvetta.

Lakivaliokunnan kuulemisessa on edellä todetusti kiinnitetty huomiota myös yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevaan ehdotetun 5 b luvun 3 §:n 5 kohtaan johtuen erityisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden käsitteen laveudesta. Kuulemisessa on tuotu esiin, että esimerkiksi yleinen järjestys käsitteenä pitää sisällään myös varsin vähäisen vakavuusasteen häiriöitä. Huomiota on kiinnitetty myös siihen, että monien perusteluissa esitettyjen esimerkkien suhde yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan rikollisuuteen jää etäiseksi. Kuulemisessa on tuotu esiin, että yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskeva kohta on ongelmallinen täsmällisyyden, tarkkarajaisuuden ja välttämättömyyden näkökulmasta siitäkin syystä, että muiden perusoikeuksien ohella näissä tilanteissa merkitystä on myös kokoontumisvapaudella ja sananvapaudella.

Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta vielä arvioi mahdollisuuksia täsmentää yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyviä tilanteita.

Rikostiedustelukeinojen käytön yleiset edellytykset

Esityksen 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 4 §:n 1 momentin mukaan rikostiedustelukeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi 3 §:ssä tarkoitetusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että koska kysymys on periaatteellisesti merkittävästä sääntelystä, jossa merkittävästi irtaudutaan konkreettisesta ja yksilöidystä rikosepäilystä, ja jotta rikostiedustelukeinojen käyttöedellytykset täyttäisivät oikeasuhtaisuuden vaatimukset, sääntelyn täydentämistä tietyin lisäedellytyksin olisi vielä vakavasti syytä arvioida.

Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 66/2026 vp, s. 4—5) kiinnitänyt huomiota siihen, että ehdotuksen mukaan rikostiedustelukeinojen käytön edellytyksenä olisi, että keinojen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi 3 §:ssä tarkoitetusta rikostiedustelun kohteesta. Pykäläehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 143) todetaan, että yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden lajit tyhjentyisivät 3 §:ssä tarkoitettuihin rikostiedustelun kohteisiin. Rikostiedustelukeinon käytön perusteeksi ei kuitenkaan perustelujen mukaan riittäisi pelkkä abstraktin tason uhka, vaan yksittäistapauksellisesti tulisi pystyä osoittamaan, että rikostiedustelun kohteena oleva toiminta jatkuessaan voi muodostaa uhkan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuudelle. Lisäksi säännöskohtaisissa perusteluissa kuvataan tarkemmin, mitä uhkan ja vaaran välisellä käsite-erottelulla on tarkoitettu. Perustelujen mukaan rikostiedustelukeinon käytön edellytyksenä on siis, että yksittäisiin hiljaisiin signaaleihin tai tiedustelutietoihin perustuvaan arvioon uhkan käsillä olosta voidaan liittää tunnistettuja tai tuntemattomia tahoja, joilla on tahtoa ja kykyä edistää torjuttavia kehityskulkuja. Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että perusteluissa kuvattu edellytys siitä, että pelkästään abstraktin tason uhka ei riitä, ei ilmene säännösehdotuksesta. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vuoksi tämän nyt vain perusteluista ilmenevän sääntelyn soveltamisalan rajauksen on käytävä

ilmi myös säännöstasolta. Tällainen muutos on lausunnon mukaan edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota vastaaviin seikkoihin, jotka on nostettu esiin edellä selostetussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa. Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta täsmentää 4 §:n sääntelyä edellä selostetuin tavoin.

Rikostiedustelukeinojen henkilöllinen kohdistaminen.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 5 §:ssä säädetään rikostiedustelukeinon kohdentamisesta. Säännöksen 1 momentin mukaan rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti vaarantavaan uhkaavaan toimintaan. Säännöksen 2 momentin mukaan, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä, voidaan tiettyjä tiedustelukeinoja kohdistaa henkilöryhmään. Henkilöryhmä määritellään 2 momentissa. Säännöksen 3 momentin mukaan rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa myös muuhun henkilöön, jos rikostiedustelukeinoa ei ole mahdollista kohdentaa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai henkilöryhmään ja keinon käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin tarve 5 §:n täsmentämiselle. Lakivaliokunta kiinnittää tältä osin erityistä huomiota 5 §:n 3 momenttiin, joka mahdollistaa tiedustelukeinojen kohdistamisen ”muuhun henkilöön”. Valiokunnan asiantuntijakuulemissa on kiinnitetty huomiota siihen, että näissä tilanteissa kohdistaminen ei ole sidottu rikolliseen toimintaan osallistumiseen.

Myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 66/2026 vp, s. 5—7) kiinnittänyt ehdotettuun 5 §:ään huomiota. Ehdotetun 3 momentin osalta perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että vaikka 3 momentissa tarkoitettu kohdentaminen muuhun henkilöön on tarkoitettu perustelujen mukaan (s. 146) poikkeukselliseksi, muodostuu se perustuslakivaliokunnan mielestä perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta ongelmallisella tavalla avoimeksi oikeasuhtaisuuden sekä tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta.

Perustuslakivaliokunta toteaa lisäksi lausunnossaan, että EIT:n ratkaisukäytännössä on edellytetty arviointia siitä, kuinka läheinen ja minkä laatuinen on henkilön yhteys rajoituksen perusteena olevaan rikolliseen toimintaan ja pidetty EIS 8 artiklan vastaisena toimintaa, jossa viranomaisten ei tarvinnut osoittaa todellista tai oletettua yhteyttä toimenpiteen kohteena olleen henkilön ja estettävän uhkan välillä (Szabó ja Vissy v. Unkari, 12.1.2016, 67 kohta). Perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että ehdotetussa 3 momentissa ei tällaista riittävällä tavalla edellytetä, koska oletettua osallisuutta siinä tarkoitettuun uhkaan ei tarvitsisi arvioida. Siinä asetetut edellytykset kytkeytyvät keskeisimmin erittäin pätevin perustein tehtyyn olettamaan henkilöllä olevasta uhkaa koskevasta tiedosta eikä oletettua osallisuutta suhteessa uhkaan tarvitsisi arvioida. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan perusoikeuksiin puuttuvan sääntelyn oikeasuhtaisuuteen sekä tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen liittyvistä

syistä 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 5 §:n 3 momenttia on välttämätöntä rajata siten, että momentissa tarkoitetulla henkilöllä on oltava yhteys rikolliseen toimintaan, johon rikostiedustelutoimivaltuuden käyttö liittyy. Tällainen muutos on perustuslakivaliokunnan mukaan edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä selostetun valossa lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta täsmentää sääntelyä erityisesti 5 §:n 3 momentissa tarkoitetun ”muun henkilön” osalta.

Oikeusturvajärjestelyt ja päätöksenteko

Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuin päättää teknisestä katselusta rikostiedustelussa, kun katselu kohdistuu muuhun rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Tuomioistuin päättää myös henkilön teknisestä seurannasta rikostiedustelussa (1. lakiehdotuksen 5 b luvun 7 §). Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta ja valeostosta rikostiedustelussa, mutta peitetoimintaa koskeva päätös olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen suhteen, ovatko rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa (1. lakiehdotuksen 5 b luvun 9 §:n 1 ja 3 momentti). Muista ehdotetuista rikostiedustelukeinoista päättää rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies (1. lakiehdotuksen 5 b luvun 10 §).

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty ennakollisen oikeusturvan parantamiseksi arvioitavaksi, tulisiko rikostiedustelukeinoista päättäminen osoittaa tuomioistuimen päätäntävaltaan huomattavasti laajemmin kuin on esitetty. Myös perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 66/2026 vp, s. 9) todennut, että hallintovaliokunnan olisi syytä arvioida mainittua seikkaa. Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta vielä arvioi mahdollisuuksia tuomioistuimen päätösvallan laajentamiseen.

Päätöksentekoa koskeviin kysymyksiin liittyen lakivaliokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että esityksen perustelujen (s. 151) mukaan peitetoimintaa tai valeostoa ei voisi käynnistää ennen asiaa koskevaa tuomioistuimen päätöstä. Tästä edellytyksestä ei kuitenkaan ehdoteta nimenomaisesti säädettäväksi 1. lakiehdotuksessa. Valiokunta katsoo, että tästä ennakollisen oikeusturvan kannalta tärkeästä edellytyksestä olisi perusteltua säätää nimenomaisesti 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 9 §:n 3 momentissa. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota vastaavaan seikkaan (PeVL 66/2026 vp, s. 9). Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta tarkistaa 1 lakiehdotuksen 5 b luvun 9 §:n 3 momenttia tältä osin.

Rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittaminen

Esityksen 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 38 §:ssä säädetään rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittamisesta. Pykälän 7 momentin mukaan ilmoitusta koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan, mitä 14 §:ssä säädetään.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on ilmennyt epäselvyyttä sen suhteen, onko tarkoitus, että myös tilanteessa, jossa ilmoittamista käsitellään luvan myöntämisestä erillisenä käsittelynä,

että tiedusteluvalvontavaltuutetulle varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta vielä mietinnössään selventää asiaa tältä osin.

Rikostiedustelulla hankitun tiedon käyttö

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että esityksessä ei ehdoteta sääntelyä, jonka mukaan tuomioistuin päättäisi rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon käyttämisestä näyttönä pääasian käsittelyn yhteydessä. Tällaisesta säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:n 3 momentissa ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 3 momentissa koskien ylimääräisen tiedon käyttöä. Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta arvioi sääntelyn täydentämistarpeita tältä osin.

Poliisilain 5 luvun ehdotusten suhde pakkokeinolakiin

Esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi telekuuntelun soveltamisalaa rikoksen estämisvaiheen osalta (1. lakiehdotuksen 5 luvun 5 §). Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että muutoksen myötä telekuuntelu olisi mahdollista laajemmin rikoksen estämiseksi kuin rikoksen selvittämiseksi.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että toimivaltuussääntelyn johdonmukaisuuden ja systematiikan kannalta lähtökohtana nykyisin on se, että mitä kauemmas ajallisesti siirrytään pakkokeinolain mukaisesta rikoksen selvittämisvaiheesta ja konkreettisesta rikosepäilystä, sitä korkeammat edellytykset vahvoine oikeussuojakeinoineen tulee olla. Tätä johdonmukaisuutta ja systematiikkaa osoittaa esimerkiksi se, että nykyisin poliisilain 5 ja 5 a luvuissa säädetään vastaavanlaisista salaisista tiedonhankintakeinoista kuin pakkokeinolain 10 luvun mukaiset salaiset pakkokeinot, mutta poliisilain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen soveltamisala käyttöä koskevine edellytyksineen eroavat pakkokeinolain 10 luvussa säädetystä, esimerkiksi koskien korkeampia keinojen käyttöä koskevia edellytyksiä.

Nyt esityksessä konkreettisesti ehdotetaan, että telekuuntelu olisi mahdollista laajemmin rikoksen estämiseksi kuin rikoksen selvittämiseksi. Lakivaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota esityksen sisältämien ehdotusten eroavaisuuteen suhteessa pakkokeinolain 10 luvun vastaavaan sääntelyyn. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tähän saakka toimivaltuussääntelyä on kehitetty siten, että sääntelyä tarkastellaan kokonaisuutena ja pakkokeinolain mukaisia keinoja on muutettu ensin ja poliisilain 5 luvun muutokset ovat seuranneet perässä.

Tuomioistuimien resurssit

Esityksen mukaan eräistä rikostiedustelukeinoista päättää tuomioistuin. Rikostiedustelukeinoja koskevien lupa-asioiden käsittely on säännösehdotusten mukaan keskitetty Helsingin käräjäoikeuteen. Lupa-asiassa annetusta päätöksestä saa kannella Helsingin hovioikeuteen. Esityksen mukaan tämän esityksen johdosta tuomioistuimille aiheutuva lisätyömäärä ei kuitenkaan arvion mukaan ole siinä määrin merkittävä, että se edellyttäisi henkilöresurssien lisäämistä kyseisiin tuomioistuimiin (HE, s. 67). Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on

kuitenkin katsottu, että tuomioistuimet eivät pysty hoitamaan lisääntyviä tehtäviä nykyisin resurssein ilman muiden juttujen käsittelyaikojen pidentymistä entisestään. Tuomioistuimien työmäärää on muutoinkin lisätty lukuisissa lainsäädäntöhankkeissa varaamatta tuomioistuimille lisäresursseja. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että tämänkin esityksen vaikutuksia tuomioistuimien työmäärään seurataan ja tarvittavista resursseista huolehditaan. Myös tuomioistuimien asianhallintajärjestelmään (AIPA) tehtävien muutosten rahoituksesta on huolehdittava.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 11.11.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Elisa Gebhard sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto